

SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO
Wydział Medycyny Weterynaryjnej
Katedra Nauk Klinicznych

ul. Nowoursynowska 159c ,02-776 Warszawa
tel./5936101, tel./fax.:84758 18
e-mail: knk@sggw.pl

Warszawa, 27. 10.2006

**RAPORT KOŃCOWY Z
REALIZACJI PROJEKTU
BADAWCZEGO**

OCENA KLINICZNA PREPARATU
ANTI-KANNIBAL*
W WARUNKACH KRAJOWYCH

WARSZAWA , 2006

* Producent: Arthur Schopf Hygiene GmbH &Co. KG, Niemcy
Importer: "ROLVET", ul. Nowotomska 33, 64-310 Lwówek

Koordynator merytoryczny:

Piotr Szeleszczuk

Wykonawcy:

Piotr Szeleszczuk,

Magdalena Zaleska,

Beata Dolka

Oddział Chorób Ptaków, Katedra Nauk Klinicznych Wydział Medycyny

Weterynaryjnej, SGGW

 JiB Napierała sp.j., ul. Nowotomska 33, 64-310 Lwówek
Tel. 0048 61 44 12 200, Fax. 0048 61 44 12 213, e-mail: rolvet@rolvet.pl, www.rolvet.pl
Osoba kontaktowa mgr farm. Dagmara Semrau
Tel. 0606 140 892

Wstęp

Kanibalizm to nawyk, który jest niekiedy powodem poważnych strat ekonomicznych w wielkotowarowej produkcji drobiarskiej (11).

Przyczyn prowadzących do wystąpienia tego nawyku jest wiele, w praktyce są jednak zazwyczaj trudne do jednoznacznego ustalenia(1,2,3,4,5,6,7,8,9,10). Najczęściej przyjmuje się, że za wystąpienie kanibalizmu odpowiedzialne są czynniki:

- Środowiskowe - wychów kurcząt w bateriach , zbyt duże zagęszczenie, przegrzewanie , mała wilgotność , intensywne oświetlenie (podrażnienie);
- Żywnościowe - niedobór białka, zwłaszcza pochodzenia zwierzęcego, niedobór witaminy B₁₂, niedobór składników mineralnych (zwłaszcza wapnia), zmniejszona ilość błonnika, żywienie dużymi dawkami kukurydzy, pragnienie, pasza granulowana (wskutek szybkiego pobierania paszy granulowanej i napełniania wola , ptaki „nudząc się” dziobią się wzajemnie, co prowadzi do skaleczeń a następnie do kanibalizmu);
- Skłonność ptaków do dziobania- ptaki dziobią nogi , rany , okolice kloaki , zwłaszcza gdy jest obrzękła (puloroza)i gdy błona śluzowa steku nie została wciągnięta po zniesieniu jaja, lub zabrudzona kałem z krwią (kokcydioza). Smak krwi pobudza ptaki do energicznego dziobania, które przeradza się w kanibalizm. Dlatego też kanibalizm jest w stadzie częsty, gdy jednocześnie występuje wypadanie jajowodu.
- Przyczyną szerzenia się kanibalizmu mogą być także pasożyty zewnętrzne.

Kanibalizm występuje u wszystkich gatunków drobiu, szczególnie u kur i indyków.

Nawyk ten występuje u ptaków kilkutygodniowych, rzadziej u dorosłych.

W zależności od wieku i przyczyny objawy kliniczne są bardzo zróżnicowane: u piskląt może występować dziobanie palców, zaś u dorosłych niosek kanibalizm rozpoczyna się od uszkodzenia kloaki.

Ze względu na mnogość przyczyn postępowanie terapeutyczne w przebiegu kanibalizmu powinno być wielokierunkowe. Zaleca się więc, aby zmniejszyć zagęszczenie kurcząt. Podawać odpowiednio zbilansowaną karmę. Dodawać tran, sól kuchenną przez 3-4 dni we wzrastających dawkach od 0,5 % do 3% w karmie (uwaga na możliwość zatrucia, podawać dużo wody), mączkę rybną, związki wapniowe, owies. Można także rozrzucać na wybiegach kał bydlęcy (witamina B₁₂), podawać do dziobania marchew i buraki ćwikłowe. Należy także dokładnie zaciemniać pomieszczenia (czerwone żarówki). Niekiedy czerwone oświetlenie stosowane przez 13 - 16 godzin pozwala na zlikwidowanie kanibalizmu. Na 5-6

niosek powinno przypadać jedno gniazdo bowiem mniejsza ilość gniazd może prowadzić do kanibalizmu w okresie wysokiej nieśności.

W ostatnich latach dostępne są również, stosowane zewnętrznie, preparaty zawierające środki zapachowe, które powodują, że pokryte nimi ptaki nie są atakowane. Jak dotychczas w kraju od wielu lat dostępny jest należący do tej grupy. preparat P.B.H Spray firmy Intervet (12).

Równie groźnym co kanibalizm nawykiem, także trudnym do opanowania, jest nawyk wydziobywania piór czyli pterofagia.

Pterofagia występuje najczęściej u kur ras lekkich po zakończeniu pierwszego okresu nieśności i w okresie pierzenia się. Zdarza się także u gąsiąt i indyków. Przyczyny są podobne jak w kanibalizmie :

- błędy żywieniowe (niedobór witaminy K)
- pasożyty zewnętrzne i choroby skóry
- skłonności dziedziczne

Chore ptaki wyskubują sobie wzajemnie pióra, najczęściej w okolicy kloaki, ogona i szyi, może to doprowadzić do ogołocenia dużych części ciała (ptaki są „nagie”). Pterofagia często przeradza się w kanibalizm.

Podobnie jak przy kanibalizmie leczenie i zapobieganie jest bardzo trudne.

Niektórzy autorzy radzą dodawanie do karmy mączki z pierza. Można ponadto smarować ptaki środkami odstrasżającymi, skutecznym rozwiązaniem jest tu pokrycie zmienionych części piór i ciała preparatami zapachowymi.

CEL

Celem badań była kliniczna ocena preparatu Antikannibal

MATERIAŁ I METODY

Preparat

Wg producenta Antikannibal to preparat w aerozolu do zwalczania skutków agresji i wydziobywania piór u drobiu oraz kanibalizmu u trzody chlewnej. Hamuje pterogafię u drobiu oraz kanibalizm, obgryzanie ogonów i walki u trzody chlewnej, dzięki charakterystycznemu, nieprzyjemnemu zapachowi. W skład preparatu wchodzi stearonitryl i izopropanol. Producent zaleca następujący sposób podania preparatu

Drób:

W przypadku stwierdzenia pterogafii należy spryskiwać preparatem uszkodzone części piór i ciała. Czynność powtarzać w zależności od potrzeb, aż do uzyskania efektu.

Trzoda chlewna:

Walki wśród miotów – spryskiwać preparatem wszystkie zwierzęta równomiernie 1-2 razy dziennie.

Obgryzanie ogonów i uszu- spryskiwać okolicę ogona i uszu atakowanych zwierząt raz dziennie.

Preparat jest szczególnie przydatny w przypadku przegrupowywania zwierząt, wprowadzania zwierząt do stada oraz walk wśród zwierząt na tle ustalenia hierarchii w grupie. Należy podkreślić, że preparat wysoce łatwo palny. Działa drażniąco na oczy. Pary mogą wywoływać uczucie senności i zawroty głowy. Przechowywać pod zamknięciem i chronić przed dziećmi. Unikać zanieczyszczenia skóry i oczu. Przechowywać pojemnik szczelnie zamknięty. Nie przechowywać razem z żywnością, napojami i paszą dla zwierząt. Nie przechowywać w pobliżu źródeł ognia - nie palić tytoniu. Usuwać produkt i jego opakowania w sposób bezpieczny.

Opis stada

Ocenę kliniczną preparatu Antikannibal przeprowadzono w stadzie rodzicielskim brojlerów (kury ROSS – 308) liczącym 8400 sztuk odchowywanym w standardowym kurniku mających w chwili rozpoczęcia obserwacji 21 tygodni.

W trakcie zbierania wywiadu właściciel poinformował, iż problem kanibalizmu na jego fermie wystąpił już 25 lat temu, jednakże w stadzie niosek jaj konsumpcyjnych. Wówczas straty wyniosły prawie 50% (z 10 000, zadziobane ok. 4 500).

Schemat oceny

Ocena w warunkach laboratoryjnych

W dniu 04.09.2006r. właściciel dostarczył do Ambulatorium Zakładu Chorób Ptaków 4 kury z typowymi urazami. W badaniu klinicznym stwierdzono zmiany martwicowe w okolicy kloaki, penetrujące w głąb tkanki podskórnej. Stan ogólny i kondycję oceniano jako dobrą, apetyt był bardzo dobry. Usunięto zmiany martwicowe, które łatwo oddzieliły się, umyto i odkażono (roztwór nadmanganianu potasu i Vagothylu) okolicę kloaki. Bezpośrednio po zabiegu kury wykazywały zwiększone zainteresowanie oczyszczoną okolicą, jednak nie dziobały jej. Ptaki umieszczono w dwóch klatkach. W jednej klatce przybywały dwa ptaki. U jednej z kur z najrozleglejszymi zmianami zastosowano preparat Antikannibal zgodnie z zaleceniami producenta. Drugi ptak nie był spryskany preparatem. U ptaków nie obserwowano objawów kanibalizmu. Po 7 dniach rany zaczęły się goić. Ptaki nie dziobały się. Następnie dostarczone kury przeniesiono do kurnika z trawiastym wybiegiem. Ptaki nie dziobały się rany wygoiły się i porosły piórami. Kury rozpoczęły również składanie jaj. Nie obserwowano wpływu stosowania preparatu na zachowanie się ptaków i nieśność.

Ocena preparatu Antikannibal w stadzie

Historia choroby

W wieku 19 tyg. ptaki tego stada przeniesiono z odchowalni na halę produkcyjną. Na początku 20 tyg. życia zauważono pierwsze przypadki kanibalizmu. Wkrótce pojawiły się pierwsze przypadki śmiertelnych zadziobania. Przed zgłoszeniem się do Zakładu Chorób Ptaków Właściciel stosował opryski roztworem spirytusu denaturowanego oraz dodatek przyprawy maggi do karmy. Niestety bez pozytywnych rezultatów.

Ocena preparatu

W dniu 02.09.2006r. w czasie oceny klinicznej stada polecono wyłapanie kur z urazami i umieszczenie ich w oddzielnym pomieszczeniu (tzw. szpitaliku). W szpitaliku umieszczono około 200 sztuk. Ptaki te miały bardzo rozległe urazy w okolicy stekowej. U ptaków tych zastosowano preparat Antikannibal. Polecono wykonywanie zabiegu w rękawicach gumowych i używanie maski ochronnej, oraz w dobrze wentylowanym pomieszczeniu. U sztuk z najbardziej rozległymi zmianami w odstępach jednodniowych opryskiwanie powtórzono dwu lub trzykrotnie. Równocześnie podjęto działania w stadzie. Po konsultacji zootechnicznej zmniejszono na 7 dni oświetlenie do 20 luxów/m², równocześnie zwiększono dawkę paszy ze 100 g na 115 g i zalecono podanie owsa do ściółki. Dodatkowo by zbadać profilaktyczną skuteczność preparatu Antikannibal ze stada wybrano losowo 100 kur bez objawów, które po oznaczeniu (numer na wewnętrznej okolicy błony skrzydłowej napisany wodoodpornym tuszem) i spryskaniu preparatem Antikannibal wpuszczono z powrotem do stada.

W dniu 06.09 stwierdzono, że w szpitaliku przebywało ok. 170 sztuk. W wywiadzie właściciel zauważył, że po zastosowaniu preparatu Antikannibal kury w szpitaliku przestały się same dziobać, stwierdził także, że nie dziobią się nawzajem. Zmiany w okolicy kloaki „przysychają” i goją się. Ptaki z zagojonymi urazami będące w szpitaliku przenoszono sukcesywnie do stada. Od momentu rozpoczęcia zabiegów spryskania preparatem Antikannibal w szpitaliku padła tylko jedna kura. W czasie oględzin stada w tym dniu stwierdzono, że w kurniku wśród wszystkich kur przebywają tylko 2 sztuki ze zmianami, u których, po ich złapaniu i oznaczeniu, zastosowano preparat i wpuszczono je do stada. Nie były to kury u których w dniu 04.09. zastosowano Antikannibal. Właściciel stwierdził, że preparat Antikannibal to „dobra sprawa” i jest zadowolony z efektów jego stosowania. W dniu 09.09 stwierdzono dalsze zmniejszenie się liczby przypadków kur z urazami – ok. 4 sztuk dziennie. Zalecono zwiększenie oświetlenia do 60 – 70 luxów/m².

W dniu 13.09.2006r w szpitaliku przebywa jeszcze 110 – 120 kur, u których stosowano preparat Antikannibal. Jak wynika z informacji obsługi bardzo szybko goją się nawet rozległe zmiany i dochodzi do odrostu piór. Nie stwierdzano żadnych nowych upadków wśród kur przetrzymywanych w czasie kuracji w szpitalu, natomiast na hali zdarzały się codziennie (średnio 2). Według właściciela „skończyły się już przypadki dziobania okolicy kloaki”. Właściciel stwierdził, że pojawiły się zranione koguty oraz kury lekko podziobane w głowę przez koguty, które wchodząc w okres rozrodczy wykazywały zwiększoną agresywność (obsada 10 kogutów na 100 kur).

W dniu 19.09.2006r. stwierdzono, że preparat jest stosowany u kilku kur skaleczonych w tył głowy. Właściciel zauważył, że „ptaki zranione i nie pryskane – padają, natomiast te pryskane dochodzą do zdrowia”. Nieśność w stadzie wynosi około 40%, dawkę paszy zwiększono do 145g, dwa razy dziennie sypany jest owies.

W dniu 27.09.2006r. stwierdzono, że w szpitaliku przebywa ok. 60 kur, u których preparat Antikannibal jest stosowany do pryskania (jednokrotnego) skaleczeń w tylnej części głowy. Nie występują już przypadki dziobania okolicy kloaki, dlatego też nie wykonuje się jej opryskiwania. Również brak jest upadków wśród przetrzymywanych w izolacji ptaków. W związku z wprowadzanymi zmianami natężenia światła, stado wcześniej weszło w nieśność, także więcej niż zwykle jest jaj dwużółtkowych (400).

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 1, żadna z kur spryskanych profilaktycznie nie znalazła się wśród ofiar nawyku. Od momentu rozpoczęcia leczenia ogółem straty wyniosły 86 sztuk (zadziobanych oraz poddanych brakowaniu -także z innych przyczyn np. kulawizna).

Opinia właściciela, bardzo doświadczonego hodowcy na temat praktycznej skuteczności preparatu była bardzo pozytywna. Zastosowane postępowanie terapeutyczne wykazało, że dzięki wprowadzeniu preparatu Antikannibal było możliwe ograniczenie strat spowodowanych kanibalizmem.

Zastosowanie preparatu Antikannibal nie miało negatywnego wpływu na nieśność.Tab.2.

Obecnie stado ma 37 tyg. a Antikannibal jest używany, gdy podczas krycia dochodzi do skaleczeń u kur.

UWAGI

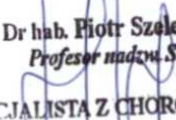
W instrukcji stosowania należy bardzo zdecydowanie podkreślić właściwe zabezpieczenie się osób wykonujących zabieg. Nieprzestrzeganie zasad BHP powodowało, że pracownicy wykonujący zabieg skarżyli się na podrażnienie górnych dróg oddechowych.

WNIOSKI

1. Przeprowadzone obserwacje wykazały, że preparat Antikannibal jest użyteczny w ograniczaniu skutków kanibalizmu w stadach kur.

PIŚMIENNICTWO

1. Borzemska W.: Kanibalizm i pterofagia. Drobiarstwo t. 10, nr 8, s. 15-16, 1962.
2. Borzemska W.: Vademecum chorób drobiu. PWRiL Warszawa, Wyd. II., 1984 str. 193
3. Borzemska W., Szeleszczuk P., Kosowska G., Karpińska E., Kluciński W., Suchecki S., Kruszewicz A., Fiałkowski K.: Kompendium terapii chorób ptaków. Wyd. Polfa, Warszawa 1989.
4. Borzemska W.: Kanibalizm. Magazyn Drob. t. 3, nr 9, 1998
5. Giebel O.: Kanibalizm w chowie klatkowym. Drobiarstwo 26,4,9,1978
6. Giebel O.: Przyczyny kanibalizmu kur. Drobiarstwo 28,1,16,1980
7. Herenda D.C., Franco D.A.: Poultry Diseases and Meat Hygiene. A Color Atlas. Iowa State University Press Ames, str.210, 1996.
8. Jordan F., Pattison M., Alexander D., Farager T.: Poultry Diseases . W.B. Saunders London, 2001, str. 89
9. Mazurkiewicz M. (Red). Choroby drobiu. Wydawnictwo AR we Wrocławiu , Wrocław, 2005 str. 551
10. McMullin P. : A pocket Guide to Poultry Health and Disease. 5M Enterprises Limited, Sheffield, str. 94
11. Peckham M.C.: Vices and miscellaneous diseases and conditions. [W] Howstad M.S., Barnes H.J., Calnek B.W., Reid W.M., Yoder H.W. Jr. (Wyd.) Diseases of Poultry 8th Edi. Iowa State University Press. Ames IA, s.741.
12. Szeleszczuk P.: Profilaktyka i terapia chorób drobiu i gołębi. - Poradnik firmy Intervet -Broker, ., Warszawa, 1998, str. 172

Dr hab. Piotr Szeleszczuk
Profesor nadzw. SGGW
SPECJALISTA Z CHOROBY PTAKÓW

Tab. 1. Zbiorcze wyniki obserwacji klinicznych

	Grupa kontrolna – ptaki bez objawów klinicznych spryskane preparatem Antikannibal pozostające w stadzie	Grupa doświadczalna - pozostałe ptaki w stadzie nie pryskane
Liczba ptaków	100	~8300
Liczba ptaków z objawami kanibalizmu w okresie 3 tyg. od zastosowania preparatu Antikannibal	0	86

Tab.2. Nieśność w stadzie z kanibalizmem

Wiek (Tyg)	Nieśność (%) wg. planu	Nieśność (%)osiągnięta
23	4,6	6
24	11,4	32
25	32	61
26	50	78,9
27	71,6	85,2